

A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek írott és elektronikus médiája

Magyarországon törvények szabályozzák és garantálják a nemzeti, etnikai kisebbségi média működését, illetve működtetését. Hazánk az *Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről* szóló *Keretegyezménye* és a *Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája* ratifikálásával vállalta, hogy megfelelő intézkedéseket tesz annak érdekében, hogy a *közszolgálati feladatokat ellátó média* kisebbségi nyelveken készült műsorokat is programba iktasson. E nemzetközi jogi érvényű, kisebbségvédelmi dokumentumokban is rögzített jogosultság megkönnyíti a kisebbségi nyelveken készült *rádió és televízióműsorok* rendszeres sugárzását. Vállalja legalább egy, a kisebbség anyanyelvét használó sajtóorgánum létesítését és fenntartását, fedezi e tömegtájékoztatási eszközök többletköltségeit, támogatja a *kisebbségi újságírók képzését*.

Magyarország belső jogrendszere keretében két törvény foglalkozik kiemelten e kérdésekkel. A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény előírja, hogy külön törvény rendelkezései szerint a közszolgálati rádió- és televízió *biztosítja a nemzeti vagy etnikai kisebbségi műsorok rendszeres készítését és sugárzását*. Ennek megfelelően a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény rögzíti, hogy a közszolgálati műsorszolgáltató kötelessége elősegíteni a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek kultúrájának és anyanyelvének ápolását, az anyanyelvükön való rendszeres tájékoztatást, köteles kiemelt figyelmet fordítani a nemzeti és etnikai kisebbségek kulturális értékeinek megjelenítésére.

A nemzeti hírügynekségről szóló 1996. évi CXXVII. törvény 1997. január 1-én lépett hatályba. Rendelkezései (2.§ (1) bekezdés g) pontja) a nemzeti és etnikai kisebbségek életéről való információközlést a *Magyar Távirati Iroda* közszolgálati feladatává teszik.

Az itt idézett törvények értelmében a Magyar Köztársaságban az információk és vélemények műsorszolgáltatás útján *szabadon továbbíthatók*, a nyilvános vételre szánt műsorok *szabadon vehetők*. A műsorok *nem sérthetik* az emberi jogokat és nem lehetnek alkalmasak a személyek, nemek, népek, nemzetek, a nemzeti, etnikai, nyelvi és más kisebbségek, továbbá valamely egyház vagy vallási csoport elleni gyűlölet keltésére. A műsorszolgáltatás nem irányulhat semmilyen kisebbség, sem bármely többség nyílt vagy burkolt megsértésére, kirekesztésére, annak faji szempontokon alapuló bemutatására, elítélésére. Köteles a nemzeti, az etnikai, a nyelvi és más kisebbségek méltóságát és alapvető érdekeit tiszteletben tartani, nem sértheti

más nemzetek méltóságát. A nemzeti, etnikai kisebbségek *országos önkormányzatai* a közszolgálati műsorszolgáltatónál rendelkezésükre álló műsoridő felhasználásának elveiről önállóan döntenek. A törvény *kötelezi a közszolgálati műsorszolgáltatót a kisebbségi önkormányzat döntésének figyelembevételére*.

A Magyar Televízió Közalapítvány Kuratóriumába, a rádiózásról és televíziózásról szóló törvény előírása szerint, közösen egy-egy tagot delegálhatnak a kisebbségek egy-egy évre, rotációs rendszerben. 2000-ben a közszolgálati Magyar Televízió kuratóriumába a szlovák, a Duna Televízió képviselő-testületébe a horvát, a Magyar Rádió Kuratóriumába pedig a német kisebbség delegált képviselőt.

Közszolgálati kisebbségi televíziós műsorok

A Magyar Televízió 1978. óta sugároz kisebbségi műsorokat. Elsőként a horvát, a német, a szerb és a szlovén, 1982-től a román, 1983-tól a szlovák, majd 1993-tól a cigány kisebbség műsorai jelentkeztek. 1999-től a Kisebbségi törvény által honos népcsoportnak minősített valamennyi (13) kisebbség számára készít rendszeresen jelentkező műsorokat a Magyar Televízió. A cigány, a horvát, a német, a román, a szlovák, a szerb kisebbségnek hetente, a szlovéneknek kéthetente, a bolgár, a görög, a lengyel, az örmény, a ruszin és az ukrán kisebbségnek pedig havonta jelentkező országos sugárzású televíziós műsora van.

A Magyar Televízió kisebbségi műsorai az ország négy városában készülnek: *Budapesten* (bolgár, cigány, görög, lengyel, örmény, ruszin, ukrán), *Pécsett* (horvát, német), *Szegeden* (román, szlovák, szerb) és *Szombathelyen* (szlovén). A szerkesztőségek működését a Magyar Televízió Regionális, Kisebbségi és Határon túli Főszerkesztősége koordinálja.

A hetente és a kéthetente műsorra kerülő adások időtartama 26-26 perc és magyar nyelvű feliratozással készülnek. A további öt kisebbség kéthetente jelentkező „*Rondó*” című közös programjának időtartama 52, illetve 26 perc. Az anyanyelvű kisebbségi műsorokat kiegészítik a kéthetente jelentkező, a kisebbségekről szóló magyar nyelvű magazinműsorok. A kéthetente 52, illetve 26 perc műsoridőben jelentkező „*Együtt*” című adás magyar nyelvű, a magyarországi kisebbségekről szóló műsor. A Magyar Televízió 2000-től negyedévente 52 perces adásidővel újra sugározza a „*Cigány fórum*” című műsorát. A Magyar Televízióban havonta 845 perc kisebbségi adás készül. A kisebbségi műsorok sugárzása az országos terjesztésű, földi továbbítású M1-es programon, a hét különböző napjain

a délutáni órákban történik. Valamennyi kisebbségi adás *ismétlésre* kerül az adott hét szombati napjának délelőttjén a műholdról sugárzott M2-es programon.

A rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvénynek megfelelően, a kisebbségi önkormányzatok konzultációs jogának biztosítása érdekében a Magyar Televízió elnöke és a kisebbségek országos önkormányzatainak elnökei 2000 április 3-án *együttműködési megállapodást* írtak alá. A dokumentum rögzíti a két fél közötti kapcsolat és döntéshozatali mechanizmus gyakorlati kérdéseit.

Közszolgálati kisebbségi rádiós műsorok

A Magyar Rádió 1998-tól kezdődően valamennyi magyarországi nemzeti, etnikai kisebbség számára sugároz anyanyelvű rádióműsort. (Az első kisebbségi műsorok 1953-tól horvát és szerb nyelven, majd 1956-tól német nyelven jelentkeztek. Szlovák kisebbségi adás 1974-től, szlovén műsor 1979-től, majd román adás 1980-tól készül a Magyar Rádióban.) A jelenlegi műsoridő napi több mint 10 óra. A legtöbb műsoridővel a szlovák kisebbség (heti 870 perc) rendelkezik. A horvát, a német és a román kisebbségnek heti 840 perces műsorideje van. A szerb kisebbség heti 630 perces adásidővel rendelkezik. A cigányok számára heti 180 perc, a szlovén kisebbségnek pedig heti 60 perces kisebbségi műsort ad a *közszolgálati Magyar Rádió*. Legújabbban heti 30 perces műsoridőben, naponta váltva, országos sugárzással jelentkezik a bolgár, a görög, a lengyel, az örmény, a ruszin, az ukrán kisebbségi rádióműsor. Az országos kisebbségi rádióadások az esti órákban 18.30 és 21.30 között kerülnek sugárzásra. A műsorok az URH OIRT, illetve valamennyi regionális stúdió hullámhosszán (középhullám, URH CCIR) foghatók.

A Magyar Rádió 1999 őszétől heti 30 perces magyar nyelvű műsort szerkeszt a hazai kisebbségekről magyar nyelven. A kisebbségek minél jobb megismerése érdekében a közszolgálati rádió negyedévente, a körzeti stúdiók bekapcsolásával további három órás magyar nyelvű műsort készít.

A közszolgálati rádió *minden év április 27-én egész napos kisebbségi tematikájú* programot készít. A Magyar Rádió e napon jelenteti meg a kisebbségek zenéjéből összeállított CD-t. A Magyarországon élő nemzetiségek zenei kultúrájáról ez idáig három gyűjteményt adott ki. A Magyar Rádió kezdeményezésére, a kisebbségek országos önkormányzati elnökeinek bevonásával előrehaladott tárgyalások folynak egy együttműködési megállapodás megkötése érdekében.

Kisebbségek írott sajtója¹

A nemzeti, etnikai kisebbségek írott sajtójának támogatását a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány (MNEKK) biztosítja. Az MNEKK népcsoportonként legalább egy országos terjesztésű újság költségvetési támogatására nyújt anyagi fedezetet. A cigány kisebbség esetében több lap költségvetési támogatását biztosítja. Tekintettel arra, hogy a ki-

sebbségi anyanyelvű sajtó folyamatos megjelentetése a kisebbségek alapvető joga, ám önfenntartása nem érhető el, a *Közalapítvány kuratóriuma* a teljes körű finanszírozásra törekszik. Az országos terjesztésű lapok támogatása mellett a MNEKK Közalapítvány anyagi segítséget nyújt a helyi illetve regionális írott sajtó anyanyelvű mellékleteinek, illetve a kisebbségek speciális folyóiratainak megjelentetéséhez. A kisebbségek országos terjesztésű lapjai a kisebbségek önkormányzatai, illetve szervezetei tulajdonában vannak.

A kisebbségi lapok megjelentetését egyéb alapítványok (a Soros Alapítvány) is támogatják, és a MNEKK anyagi hozzájárulást biztosít interetnikus tematikájú folyóiratok (pl. a *Barátság*) számára. A kisebbségi önkormányzatok, működési költségeik terhére anyanyelvű időszakos lapokat jelentetnek meg, így a Bolgár Országos Önkormányzat 1995. óta adja ki a *Balgarszki Vestnik* című havi lapot, időszakos kiadványokkal jelentkeznek a fővárosi német és a szlovák önkormányzat is.

A cigány kisebbség sajátos helyzetére való tekintettel és az ezzel kapcsolatos kiemelt tájékoztatás érdekében önálló civil sajtóiroda működik „*Roma Sajtóközpont*” néven. A szerb kisebbség hetilapja, a „*Srpske narodne novine*” című újság és a szlovák kisebbség lapja, a „*Ludové noviny*” az Interneten is olvasható. A Kisebbségi Hivatal 1998. januárjától szerkesztett elektronikus kiadványának külön tematikus fejezete az Interneten hazai és nemzetközi érdeklődésre számot tartó információkat, elemzéseket, magyar és angol, illetve kisebbségeink nyelvén a hazai kisebbségekről, naprakész címlistát a kisebbségek szervezeteiről, intézményeiről, kiemelten a kisebbségek média-szerkesztősegeiről (<http://www.meh.hu/nekh>) tesz közzé. Az elmúlt évben 30.137-en tekintették meg, olvasták, illetve hívták le e web-lap anyagait.

Helyi és határokon átnyúló média

A magyarországi kisebbségek helyzetéről folyamatosan beszámoló közszolgálati Magyar Televízió, Duna Televízió és Magyar Rádió mellett a települési önkormányzatok, illetve más működtetők tulajdonában lévő médiák rendszeresen szolgáltatnak kisebbségi anyanyelvű műsort. Regionális sugárzású televíziók is adnak kisebbségi műsort (pl. *Zemplén TV*). Számos helyi rádió-, és televízió stúdió sugároz kisebbségi adást (*Gyula Rádió*, *Bajai Közösségi Televízió*, *Csaba TV* stb.).

Az MNEKK célpályázatok útján ösztönzi a helyi kisebbségi média működtetését, a kábeltelevíziós anyanyelvű kisebbségi műsorok készítését és sugárzását. Célja a kisebbségek anyanyelvének elismertetése a közélet valamennyi szintjén. A kábeltelevíziós anyanyelvű kisebbségi műsorok készítésére és sugárzására 1999-ben meghirdetett pályázatra több, mint harminc helyi – horvát, német, román, szlovák, szerb anyanyelvű, illetve cigány – kisebbségi televíziós és rádiós műsorok szerkesztősege kapott anyagi támogatást. Az MNEKK 2000. évi célpályázatai között is kiemelten kezeli e terület támogatását. Az idei évben 9 millió 675 Ft-tal támogatja az e témában benyújtott pályázatokat.

A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény szerint a kisebbségek által lakott területeken az állam előmozdítja az *anyaországból származó* rádió- és televízióadások vételét. Az Európa Tanács 1999 őszén a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatalt bízta meg a nyolc ország bevonásával megrendezésre került konferencia megszervezésével. A nemzetközi tanácskozásnak a „Határokon átívelő rádió és televízió programok jelentősége a kisebbségek életében” volt a témája.

Hazánk támogatja a magyarországi szlovén kisebbség törekvését egy nyugat-magyarországi önálló szlovén kisebbségi rádióadás beindításában. A Magyar-

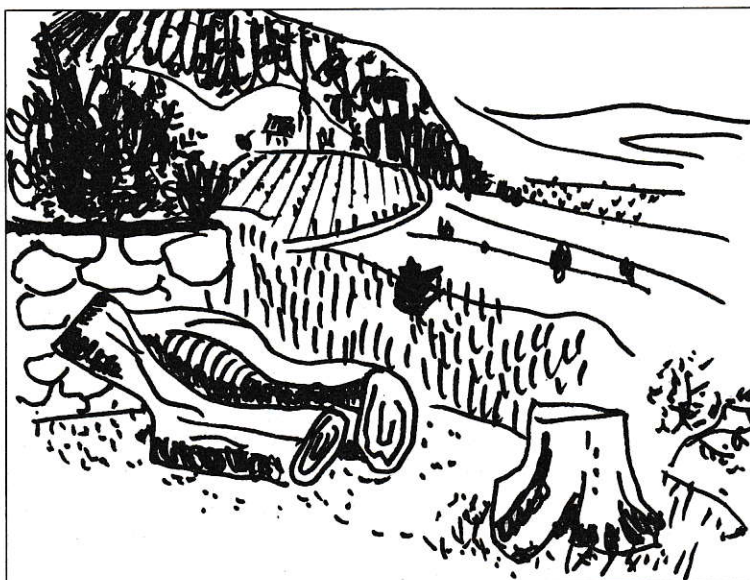
Ukrán Kisebbségi Vegyes Bizottság ajánlásokat fogadott el hazánk észak-keleti térségében sugárzó regionális adó létesítése érdekében. A Duna-Tisza-Maros Euró régió megalakulását követően a Magyar Rádió Szegedi-, és a Román Rádió Temesvári Stúdiója beindította a kéthetente 55 percben jelentkező magyar és román nyelven közösen készülő „Európa hullámhosszán – Pe undeale Europei” című műsort.

JEGYZET:
I E témával részletesebben Lásztity Pero cikke foglalkozik, melyet a 2852. oldalon olvashatnak.

A Magyar Rádió kisebbségi műsorai 2000-ben

Kisebbség	Műsoridő, gyakoriság, sugárzás (országos vagy regionális)	Heti műsoridő összesen
Bolgár	Heti 30 perc országos	30 perc
Cigány	Heti 6-szor 30 perc országos,	180 perc
Görög	Heti 30 perc országos	30 perc
Horvát	Napi 90 perc regionális, napi 30 perc országos	840 perc
Lengyel	Heti 30 perc országos	30 perc
Német	Napi 90 perc regionális, napi 30 perc országos	840 perc
Örmény	Heti 30 perc országos	30 perc
Román	Napi 90 perc regionális, napi 30 perc országos	840 perc
Ruszin	Heti 30 perc országos	30 perc
Szerb	Napi 30 perc, továbbá heti négyszer 50 perc regionális, napi 30 perc országos	630 perc
Szlovák	Napi 90 perc, továbbá heti 30 perc regionális, napi 30 perc országos	870 perc
Szlovén	Heti 30 perc regionális, heti 30 perc országos	60 perc
Ukrán	Heti 30 perc országos	30 perc
„Egy hazában”	Heti 30 perc, negyedévente 180 perc	

Forrás: Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal

Takáts Gyula rajza becei emlékkönyvéből